

УДК 343.13

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.11>

ТАЄМНИЦЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ (НА ПРИКЛАДІ РІШЕННЯ ЄСПЛ "SELLAMI V. FRANCE")

Гловюк Ірина Василівна,

заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Інституту права Львівського державного університету внутрішніх справ

Статтю присвячено дослідженню проблеми співвідношення таємниці досудового розслідування та свободи вираження поглядів. На основі аналізу судової практики доктринальних підходів до понять «таємниця досудового розслідування», «відомості досудового розслідування», тлумачення ст. 222 Кримінального процесуального кодексу України доведено, що наразі неможливо говорити про чітке розуміння поняття «відомості досудового розслідування» у аспекті їх розголошення. Обсяг цих відомостей слід уточнити на нормативному рівні (виходячи з того, що це інформація, яка перебуває у володінні дізнавача, слідчого, прокурора), надавши юридичну визначеність дискреційному повноваженню слідчого, прокурора вирішувати питання стосовно розголошення відомостей досудового розслідування. До таких відомостей мають бути віднесені відомості, які містять усі захищені законом таємниці, починаючи з моменту отримання заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення, а також відомості, які неможливо отримати шляхом механізмів звернення громадян та доступу до публічної інформації, включаючи загальнодоступні документи, крім відомостей, які були досліджені у відкритому судовому засіданні.

З урахуванням вироблених практикою ЄСПЛ стандартів ефективності розслідування розглянуто співвідношення таємниці досудового розслідування та свободи вираження поглядів у контексті журналістської діяльності. З урахуванням рішень ЄСПЛ "Sellami v. France", "Bédat v. Switzerland" проаналізовано співвідношення розголошення секретної інформації та дотримання ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Аргументовано, що ЄСПЛ у рішеннях "Bédat v. Switzerland", "Sellami v. France" підтвердив легітимну мету таємниці досудового розслідування та можливість застосування обмежувальних заходів щодо її розголошення. Проте в аспекті національного законодавства можуть бути питання у разі звернення до ЄСПЛ (і не тільки щодо діяльності журналістів, а й у разі засудження за ст. 387 КК України) у аспекті передбачення законом у тому сенсі, що немає чіткого розуміння обсягу таємниці досудового розслідування, а режими поширення відомостей досудового розслідування чітко не ідентифіковані у кореляції матеріального та процесуального законодавства.

Ключові слова: таємниця досудового розслідування, практика ЄСПЛ, європейські стандарти, свобода вираження поглядів, журналістська діяльність, відомості досудового розслідування, ефективність досудового розслідування, втручання у права людини.

Hloviuk Iryna. Confidentiality of pre-trial investigation and freedom of expression (on the example of the decision of the ECHR "Sellami v. France")

The article is devoted to the study of the problem of the correlation between the confidentiality of pre-trial investigation and the freedom of expression. Based on the analysis of judicial practice of doctrinal approaches to the concepts of "confidentiality of pre-trial investigation", "information of pre-trial investigation", interpretation of Art. 222 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, it has been proven that currently it is impossible to talk about a clear understanding of the concept of "information of pre-trial investigation" in the aspect of their disclosure. The scope of this information should be clarified at the regulatory level (based on the fact that it is information that is held by inquiring officer, investigator, prosecutor), giving legal certainty to the discretionary authority of the investigator, prosecutor to resolve issues

related to the disclosure of information of pre-trial investigation. Such information should include information that contains all information protected by law, starting from the moment of receiving a statement or notification of a criminal offense, as well as information that cannot be obtained through the mechanisms of citizens' appeals and access to public information, including publicly available documents, except for information, which were examined in open court hearing.

Taking into account the standards of investigation effectiveness developed by the practice of the ECHR, the correlation between the confidentiality of the pre-trial investigation and the freedom of expression in the context of journalistic activity is considered. Taking into account the decisions of the ECHR "Sellami v. France", "Bédât v. Switzerland" analyzed the correlation between the disclosure of confidential information and compliance with Art. 10 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It is argued that the ECHR confirmed the legitimate purpose of the confidentiality of the pre-trial investigation and the possibility of applying restrictive measures regarding its disclosure in the decision "Bédât v. Switzerland", "Sellami v. France". However, in the aspect of national legislation, there may be questions in the case of an appeal to the ECHR (and not only in relation to the activities of journalists, but also in the case of a conviction under Article 387 of the Criminal Code of Ukraine) in the aspect of provision by law in the sense that there is no clear understanding of the scope of the confidentiality of the pre-trial investigation, and the modes of dissemination of information of pre-trial investigation are not clearly identified in the correlation of substantive and procedural legislation.

Key words: *confidentiality of pre-trial investigation, practice of ECHR, European standards, freedom of expression, journalistic activity, information of pre-trial investigation, effectiveness of pre-trial investigation, interference with human rights.*

Таємниця досудового розслідування традиційно вважається однією із загальних умов досудового розслідування, її важливість у аспекті ефективності досудового розслідування є безспірною. Відзначимо, що питання таємниці досудового розслідування корелюються і з презумпцією невинуватості, і з повагою до гідності особи [1], і із забезпеченням захисту особи, стандартами ефективності досудового розслідування та іншими аспектами кримінального провадження. Також виникають питання щодо кореляції таємниці досудового розслідування та ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Деякі питання таємниці досудового розслідування досліджувались у працях С.В. Андрусенка, Г.І. Глобенка, О.В. Гризи, В.Г. Дрозд, І.М. Єфименка, А.О. Ляша, О.А. Осауленка, О.Є. Остапенка, М.Л. Пасечник, О.М. Посвистака, С.О. Січка та ін., проте у контексті співвідношення зі свободою вираження поглядів за практикою ЄСПЛ це питання спеціально не досліджувалося у доктрині. Отже, метою статті є ідентифікація співвідношення таємниці досудового розслідування зі свободою вираження поглядів на основі національного законодавства, судової практики, законодавства Франції та практики ЄСПЛ.

Попри те, що таємниця досудового розслідування як така визнана у законодавстві, зокрема у КК України, КПК України, Законі України «Про доступ до публічної інформації», складною проблемою є визначення обсягу матеріалів, які становлять таємницю досудового розслідування, зважаючи на те, що КПК України не містить хоча б приблизної ідентифікації цих вимог. У доктрині є пропозиції визначення відомостей досудового розслідування та таємниці досудового розслідування та обсягу цього поняття. Наприклад, В.Г. Дрозд пише, що таємниця досудового розслідування – вид таємної інформації, яка охоплює відомості щодо діяльності органу досудового розслідування, прокуратури, оперативних підрозділів у рамках кримінального провадження, а також результатів проведення процесуальних дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, розголошення яких може негативно вплинути на всебічність, повноту та неупередженість розслідування [2, с. 209]. Таке визначення, на жаль, не дає можливості відмежувати таємну інформацію у досудовому розслідуванні від нетаємної.

О.В. Гриза вважає, що таємниця досудового розслідування – це відомості конфіденційного, правового, таємного та про-

фесійного (в т.ч. службового) характеру про стан та результати кримінальної процесуальної діяльності під час здійснення досудового розслідування [3, с. 167] та пропонує відомості, одержані під час здійснення кримінальної процесуальної діяльності, відносити до таємниці досудового розслідування за умови відповідності таким критеріям: 1) наявність процесуального права особи у доступі до таких відомостей; 2) здатність відомостей досудового розслідування після їх розголошення ганьбити людину, принижувати її честь і гідність; 3) здатність відомостей досудового розслідування після їх розголошення зашкодити повноті та неупередженості розслідування; 4) дані про застосування заходів безпеки; 5) належність інформації до іншого виду охоронюваної законом таємниці [3, с. 10]. Разом із тим останній аспект навряд можна визнати критерієм, оскільки це окремий відмінний вид таємниці у кримінальному провадженні, хоча і може бути розглянутий як складник відомостей досудового розслідування (адже «характер отриманих відомостей у ході досудового розслідування може складатися як з конфіденційної інформації (здебільшого результати НСРД), так і зі службової інформації (здебільшого результати ОРД), що виходить за межі повноважень слідчого/прокурора щодо їх можливостей розголошувати цю інформацію, навіть з урахуванням положень ст. 222 КПК» [4, с. 409]). Відзначимо слушність підходу про необхідність встановлення саме критеріїв прийняття рішення про можливість розголошення відомостей досудового розслідування, що, з одного боку, дозволить проявити гнучкість у визначенні можливості та меж розголошення, по-друге, врахувати інтереси дієвості досудового розслідування.

Як пише К.В. Шевцова, під відомостями досудового розслідування у контексті недопустимості розголошення слід розуміти охоронювану кримінальним та кримінальним процесуальним законом інформацію, яка підлягає захисту з метою усунення реальної або потенційної небезпеки заподіяння шкоди інтересам розслідування або учасникам кримінального провадження, обсяг якої визначається слідчим, прокурором у відповідному рішенні [5, с. 285].

Цільова спрямованість категорії, як видається, указана абсолютно коректно, проте таке визначення не дозволяє ідентифікувати межі поняття «відомості досудового розслідування».

Г.І. Глобенко вказує, що абсолютно вся інформація, що отримана в рамках досудового розслідування і належить до розслідування окремого кримінального провадження, не може являти таємницю слідства. Так, наприклад, факт проведення обшуку за місцем проживання підозрюваного, як правило, відразу стає відомим мешканцям житлового будинку або сусідніх будинків, а отже, не являє таємниці. Своєю чергою до такої інформації, на наш погляд, слід віднести: а) докази та їх зміст, що отримані в ході досудового розслідування як безпосередньо слідчим, так і в результаті надання ним відповідних доручень; б) відомості про учасників кримінального провадження, зокрема їх місце проживання; в) які саме слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії збирається проводити слідчий; г) місце і час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій тощо [6, с. 208]. Загалом, підтримуючи розмежування режимів інформації, відзначимо, що навіть інформація про докази теж не завжди належить до таємниці досудового розслідування, адже, наприклад, допитана особа підписує протокол процесуальної дії, у якій бере участь, та, відповідно, вже знає про ці докази.

На диференціацію інформації у контексті таємниці досудового розслідування вказує С.О. Січко, пропонуючи розглядати таємницю досудового розслідування як різновид таємної інформації, яка отримується під час проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні, стосується обставин кримінального правопорушення, учасників кримінального провадження тощо, та розголошення якої може завдати шкоди правам і законним інтересам учасників кримінального провадження, забезпеченню ефективного досудового розслідування та відправленню правосуддя [7, с. 131], і виділяючи: такі складові категорії «таємниця досудового розслідування»: відомості, які містять інформацію про охоронювану законом таємницю (спілкування, приватного життя

особи, застосування заходів безпеки, державна таємниця, низка професійних таємниць); відомості, що становлять інтерес для органів досудового розслідування (таємниця ходу досудового розслідування) [7, с. 132]. Погоджуючись із таким поділом, відзначимо, що доречно було б вказати і на таємницю не тільки ходу, а й проміжних результатів досудового розслідування (крім тих, ознайомлення з яким передбачено КПК України або така можливість вбачається з боку дізнавача, слідчого, прокурора у межах процедури ст. 221 КПК України).

Широке визначення таємниці досудового розслідування пропонують і М.О. Д'ячкова, В.В. Сидорчук, М.В. Лепетуха: охоронювана законом інформація, яка стала відома органам досудового розслідування в ході досудового розслідування кримінального провадження, яка належить до таємної інформації через об'єктивну важливість для суспільних потреб, захисту національної безпеки, суспільних інтересів і для забезпечення завдань кримінального провадження, за своїм змістом може включати конфіденційну, службову інформацію та інформацію, що становить державну таємницю, розголошення якої можливе лише за письмовою згодою повноважних суб'єктів (слідчого, прокурора) у визначених ними обсязі, лише щодо інформації/відомостей, які не є конфіденційною, службовою інформацією або інформацією, що становить державну таємницю, щодо ознайомлення з якими встановлено іншу процедуру [4, с. 409]. Погоджуючись із додатковою диференціацією інформації в межах таємної інформації, зазначимо, що, як видається, до такої інформації має бути віднесена та, яка стала відома не лише органам досудового розслідування, а й органам дізнання, оперативним підрозділам та прокурору (хоча, без сумніву, остаточними «реципієнтами» такої інформації є дізнавач, слідчий, прокурор).

ВП ВС у постанові 08 квітня 2020 року (справа № 826/7244/18) зазначила, що інформацією, яка містить таємницю досудового розслідування, є та, яку було створено або одержано відповідачем¹ у кримінальному провадженні після вне-

сення до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення. Доступ до такої інформації мають учасники кримінального провадження та інші особи [8]. Разом із тим не враховано, що деякі процесуальні дії можуть проводитись до внесення відомостей інформації до ЄРДР, а частина інформації, яка отримується і в ході досудового розслідування, може бути публічною (загальнодоступною). У Постанові КЦС ВС зазначено, що «слідчий та прокурор самостійно визначають, які саме відомості та на якій саме стадії досудового розслідування підлягають розголошенню» [9], проте і таке формулювання не вирішує питання, які межі поняття «відомості досудового розслідування».

Отже, станом на тепер неможливо говорити про чітке розуміння поняття «відомості досудового розслідування» у аспекті їх розголошення. Відзначимо, що розголошення відомостей досудового розслідування не слід ототожнювати з поширенням відомостей досудового розслідування [10, с. 59–61]. Вважаємо, що обсяг цих відомостей слід уточнити на нормативному рівні (виходячи з того, що це інформація, яка перебуває у володінні дізнавача, слідчого, прокурора), надавши юридичну визначеність дискреційному повноваженню слідчого, прокурора вирішувати питання стосовно розголошення відомостей досудового розслідування. До таких відомостей мають бути віднесені відомості, які містять усі захищені законом таємниці, починаючи з моменту отримання заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення, а також відомості, які неможливо отримати шляхом механізмів звернення громадян та доступу до публічної інформації, включаючи загальнодоступні документи (зважаючи на те, що таке формулювання містить ст. 221 КПК України), крім відомостей, які були досліджені у відкритому судовому засіданні.

У доктрині є пропозиції розширити диспозицію ст. 222 КПК України, зокрема, доповнити нормою, що забороняється розголошувати відомості досудового розслідування, які є підставою для здійснення провадження у закритому судовому засіданні в інтересах нерозголошення таємниці, що охороняється законом [11, с. 155]. Ця ідея є слушною, проте дещо звуженою, адже

¹ Відповідачем у провадженні була Генеральна прокуратура України

для захисту конфіденційності вразливих потерпілих має значення не тільки п. 4 ч. 2 ст. 27 КПК України, а й п. 2 та 3 ч. 2 ст. 27 КПК України (розгляд справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи; необхідність запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи).

Відзначимо, що у практиці ЄСПЛ доступність розслідування є критерієм ефективності розслідування. ЄСПЛ зазначає у аспекті порушення ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що громадськість повинна мати право достатнім чином стежити за розслідуванням або його висновками, щоб забезпечити як практичну, так і теоретичну відповідальність. Проте цей принцип не можна поширювати настільки, аби вимагати того, щоб уся сукупність проваджень, наступних за розслідуванням насильницьких смертей, мала публічний характер. Наприклад, оприлюднення або публікація поліцейських звітів і доказів, що стосуються розслідування, може спричинити дразливі проблеми і становити ризик згубних наслідків для приватних осіб або ж для інших розслідувань, і тому їх не можна вважати вимогою, що автоматично впливає зі статті 2. Необхідний рівень контролю громадськості може змінюватись залежно від ситуації [12, с. 35]. У справі «Алексахін проти України» (Заява № 31939/06) [13] за ст. 3 Конвенції ЄСПЛ також вказав, що розслідування має бути предметом уваги з боку громадськості.

У практиці ЄСПЛ виникло питання і стосовно співвідношення таємниці досудового розслідування та права на вільне вираження поглядів. У справі "Sellami v. France" (№ 61470/15) йшлося, що журналіста було засуджено через те, що у газеті було опубліковано три його статті разом із фото (у тому числі фотороботом, причому потім виявилось, що фоторобот не відповідає підозрюваному, згодом ідентифікованому за фотографіями) щодо кримінального провадження про зґвалтування та тілесні ушкодження (поранення ножем). Після кримінального розслідування цього журналіста (який відмовився назвати джерела інформації, посилаючись на секретність журналістського джерела)

було визнано винним за порушення професійної таємниці та засуджено до штрафу у розмірі 8000 євро, у апеляційному провадженні штраф зменшено до 3000 євро. Суд, серед іншого, вказав, що «інкримінований фоторобот [був] справді частиною процедури судового слідства» і що він як такий «підлягав таємниці вказівки у розумінні статті 11 Кримінального процесуального кодексу». По-друге, суд вважав, що «якщо не вдалося встановити порушника таємниці слідства, через неможливість встановити умови, за яких [заявник] заволодів цим фотороботом, тим не менш безсумнівно, що він міг досягти цього лише внаслідок правопорушення, яке, як професійний і досвідчений журналіст, він не міг проігнорувати» [14]. Відзначимо, що ст. 11 КПК Франції передбачає, що за винятком випадків, коли законом передбачено інше і без шкоди для прав захисту, порядок дізнання та слідство є таємними. Будь-яка особа, яка бере участь у цій процедурі, зобов'язана дотримуватись професійної таємниці на умовах та за умов покарання, передбачених статтею 434-7-2 Кримінального кодексу. Однак, щоб уникнути поширення розрізненої чи недостовірної інформації чи покласти край порушенням громадського порядку або коли це виправдовується будь-яким іншим обов'язковим публічним інтересом, прокурор може з власної ініціативи та на установи слідства або сторін, безпосередньо або за посередництва працівника судової поліції, який діє за його згодою та під його контролем, оприлюднити об'єктивні елементи, які не передбачають оцінки обґрунтованості обвинувачення проти причетних осіб.

ЄСПЛ виходив з того, що таке кримінальне засудження заявника є втручанням у право, гарантоване ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, і визнав, що воно було передбачене законом та мало легітимну мету. На основі критеріїв, сформульованих у рішенні ЄСПЛ "Bédat v. Switzerland" [15], Суд перевіряв необхідність втручання в демократичному суспільстві, виходячи з критеріїв: спосіб, яким заявник отримав спірну інформацію (ЄСПЛ відзначив також, як і національні суди, що журналіст не відкрив джерело інформації); зміст спірної статті (ЄСПЛ зазначив,

що заявник опублікував фоторобот, представивши його як опис серійного гвалтівника, не турбуючись про його надійність чи його вплив на розслідування, ігноруючи обов'язки та відповідальність журналістів як елементу свободи вираження поглядів); внесок спірної статті в дебати, що становлять загальний інтерес (ЄСПЛ погодився із тим, що інтерес до інформування громадськості не виправдовує використання цієї інформації); вплив спірної статті на хід кримінального провадження (ЄСПЛ підкреслив, що таємниця слідства служить для захисту, з одного боку, інтересів кримінального провадження, запобігаючи ризикам змови, а також небезпеці зникнення та зміни доказів, а з іншого боку, інтереси підсудного, зокрема з точки зору презумпції невинуватості та, ширше, його особистих відносин та інтересів; крім того, це обґрунтовується необхідністю захисту процесу формування думки та прийняття рішень у судовій владі. У цій справі національні суди вважали, що публікація оскаржуваної статті перешкодила нормальному проведенню розслідування. Там зазначили, що публікація фотороботу була сприйнята деякими читачами, хоча це й не з ініціативи слідчих служб, як заклик до свідків. Це спровокувало численні телефонні дзвінки до поліції та змусило слідчого суддю та керівництво судової поліції запровадити на наступний день після публікації статті процедуру звернень до свідків із поширенням фото розшукуваного чоловіка. Обґрунтованими рішеннями вони справедливо вказали, що автор цієї публікації вирішив втрутитися у проведення розслідування, яке тоді перебувало на найделікатнішій стадії розслідування – встановлення та затримання підозрюваного); посягання на особисте життя підсудного та пропорційність накладеної санкції (на думку ЄСПЛ, не можна вважати, що така санкція ризикує мати стримуючий вплив на реалізацію свободи вираження поглядів заявника або будь-якого іншого журналіста, який бажає поінформувати громадськість про триваюче кримінальне провадження).

Відзначимо, що в аспекті впливу на хід кримінального провадження ЄСПЛ знову ж послався на рішення "Bédat v. Switzerland", п. 70, і зазначив, що не можна очікувати, що уряд надасть а posteriori докази того, що цей тип публікації мав реальний вплив на результат процедури. Ризик впливу на провадження сам по собі виправдовує вжиття державними органами стримуючих заходів, таких як заборона на розголошення секретної інформації.

У підсумку ЄСПЛ визнав, що не було порушення ст. 10 Конвенції.

Отже, ЄСПЛ у рішеннях "Bédat v. Switzerland", "Sellami v. France" підтвердив легітимну мету таємниці досудового розслідування та можливість застосування обмежувальних заходів щодо її розголошення. Проте в аспекті національного законодавства можуть бути питання у разі звернення до ЄСПЛ (і не тільки щодо діяльності журналістів, а й у разі засудження за ст. 387 КК України) у аспекті передбачення законом у тому сенсі, що немає чіткого розуміння обсягу таємниці досудового розслідування, а режими поширення відомостей досудового розслідування чітко не ідентифіковані у кореляції матеріального та процесуального законодавства. Крім того, ст. 222 КПК України потребує уточнення у контексті: 1) обсягу відомостей досудового розслідування (відомості, які містять усі захищені законом таємниці, починаючи з моменту отримання заяви або повідомлення про кримінальне правопорушення, а також відомості, які неможливо отримати шляхом механізмів звернення громадян та доступу до публічної інформації, крім відомостей, які були досліджені у відкритому судовому засіданні); 2) осіб, уповноважених на давання дозволу на розголошення відомостей досудового розслідування, зокрема, вказання дізнавача як суб'єкта надання письмового дозволу на розголошення відомостей досудового розслідування та суб'єкта, уповноваженого попереджати осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їхній обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Варченко О.О. Проблемні питання дотримання засади поваги до людської гідності, пов'язані з оприлюдненням відомостей кримінального провадження. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)*: у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 247–248.
2. Дрозд В.Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с.
3. Гриза О.В. Гарантії забезпечення дотримання таємниці досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2017. 200 с.
4. Д'ячкова М.О., Сидорчук В.В., Лепетуха М.В. Деякі питання обмеження таємниці досудового розслідування в роботі ЗМІ. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 407–411. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/90>.
5. Шевцова К.В. Окремі питання участі прокурора щодо недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 2. С. 282–287.
6. Глобенко Г.І. Окремі аспекти недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування. *Процесуальне та техніко-криміналістичне забезпечення досудового розслідування* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 28 листоп. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 206–209.
7. Січко С.О. Загальні положення досудового розслідування : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 231 с.
8. Постанова ВП ВС від 08 квітня 2020 року, справа № 826/7244/18, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89180564>.
9. Постанова КЦС ВС від 17 лютого 2021 року, справа № 761/12177/19, URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95042361>.
10. Гловюк І.В. Проблемні питання реалізації положення щодо недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування (захист від підозри та обвинувачення за ст. 387 КК України). *Сучасні напрями, засоби та методи протидії злочинності* : матеріали Міжнародної конференції, присвяченої 105-річчю від дня народження видатного вченого-криміналіста, доктора юридичних наук, професора Віктора Павловича Колмакова (23 листопада 2018 року) / відп. за вип. проф. Тищенко В.В., доц. Гресь Ю.О. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 57–63.
11. Остапенко О.Є. Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування як гарантія охорони нотаріальної таємниці. *Митна справа*. № 1(91). 2014. Ч. 2, кн. 1. С. 154–158.
12. Довідник із застосування статті 2 Європейської конвенції з прав людини. Право на життя. Оновлено 31 серпня 2018. 50 с. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_2_UKR.pdf.
13. Рішення «Алексахін проти України» (Заява № 31939/06). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_925#Text.
14. L'affaire "Sellami c. France" (Requête no 61470/15). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%2261470/15%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-206518%22%5D%7D>.
15. Case of "Bédat v. Switzerland" (Application no. 56925/08). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22:%5B%22B%2F%A9dat%22%5D,%22documentcollectionid%22:%5B%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-161898%22%5D%7D>.